

ARS AMATORIA 1'İN HEROIDES 16 ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: OVIDIUS'UN ÖĞÜTLERİNİ DİNLEYEN PARIS

Serap GÜR KALAYCIOĞULLARI*

Öz

Ars Amatoria (Aşk Sanatı) adlı yapıtında, kendisini aşk hocası (praeceptor amoris) olarak tanıtan Publius Ovidius Naso, Romalı genç erkeklere ve kadınlara aşkta başarılı olmanın yollarını gösterir: Ozan, yapıtının ilk kitabında erkeklere kadınları nasıl kazanacaklarını, ikinci kitabında onları nasıl ellerinde tutacaklarını öğretir, üçüncü kitabında ise kadınlara aşkta başarılı olmaları için öğütler verir. Ars Amatoria ile ozanın mitolojik aşk mektuplarından oluşan Heroides adlı yapıtındaki "mektup çiftleri" arasındaki ilişki, bu iki yapıtın birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğunu düşündürmektedir: Ovidius, Heroides-mektup çiftlerinde, mitolojik öykülerden seçtiği kahramanları, Ars Amatoria'da verdiği öğütlere uygun davranan âşıklar olarak sunar. Bu çalışmada, bu düşünceyi desteklemek amacıyla, öncelikle ozanın Paris ile Helene'nin öyküsünü Ars Amatoria'da ve Heroides'te nasıl ele aldığına kısaca değinilecek, ardından Ars Amatoria'nın birinci kitabında erkeklere verilen öğütlerin, Heroides 16'da, Paris'in Helene'yi kendisiyle kaçırmaya ikna etmek için yazdığı mektupta nasıl uygulandığı incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Ovidius, Latin Aşk Elegeia'sı, Ars Amatoria, Praeceptor Amoris, Heroides, Epistula, Paris, Helene.

Abstract

The Influence of Ars Amatoria 1 on Heroides 16: Paris Follows Ovid's Advice

In his Ars Amatoria (The Art of Love), Publius Ovidius Naso, who describes himself as a teacher of love (praeceptor amoris), claims to teach young Roman men and women how to be good lovers: In book one the poet shows a man how to win the love of a woman, in book two he shows how to keep her, and in book three he teaches a woman how to succeed in love. The relationship between Ars Amatoria and Heroides-double letters, which composes of the mythological love letters, make scholars think the poet composed the letters as a practice of his advice: In Heroides-double letters the poet makes his mythological heroes and heroines treat as lovers who follow his advice given in Ars Amatoria. In this study, to fortify this opinion, first it will be briefly mentioned how the poet handles the tale of Paris

and Helen in his *Ars Amatoria* and *Heroides*. Then, it will be examined how Paris applies the advice given in the first book of *Ars Amatoria*, in his letter (*Heroides* 16) to persuade Helen to flee with him.

Keywords: Ovid, Latin Love Elegy, *Ars Amatoria*, *Praeceptor Amoris*, *Heroides*, *Epistula*, Paris, Helen.

Klasik Dönem ozanları, on yıl boyunca süren Troia Savaşı'nın başlamasının mitolojik nedeni olarak (*causa belli*), Troia prensi Paris ile Sparta kralı Menelaos'un karısı Helene'nin kaçış öyküsünü anlatmışlardır. Bu anlatılarda genel olarak Helene, "güzelliğinden ötürü" başına iş açılmış, Tanrıça Venus'ün yardımı ile Paris tarafından kandırılmış ve yaşadıklarından ötürü pişman bir kadın olarak tasvir edilirken, Paris başkasının karısına göz dikmiş bir *adulter* (zina yapan erkek) olarak hainlikle itham edilmiştir.¹ Romalı ozan Publius Ovidius Naso² ise hem *Ars Amatoria*'da, hem *Heroides*'te³ Paris ile Helene'nin öyküsünü işlerken, her ikisini de masum birer âşık olarak sunmuştur. Ozan, *Ars Amatoria*'da söylencenin kadın kahramanı Helene'nin suçsuz olduğunu (*sine crimen*), Paris'in de içinde buldukları ortamda başka türlü davranması beklenmeyen bir erkek olduğunu anlatmıştır. Ovidius'a göre, Paris'in yerinde kim olsa aynı şeyi yapardı. Aşkta beceriksizlere yer olmadığını düşünen ozan,⁴ Menelaos'un sarayda Paris ile baş başa bıraktığı karısı Helene için, "Ne yapabilir? Kocasını uzakta ve kültürlü misafiri var yanında."

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, gurserap@hotmail.com

¹ Paris ve Helene'nin adlarına ilk olarak, İÖ 8. yüzyıla tarihlenen *Homeros Destanları*'nda rastlamaktayız. Bu aşk günümüze değin birçok kez edebiyatın konusu olmuştur.

² İÖ 43-İS 17. Roma'nın son *elegeia* ozanı. Ozanın otobiyografisi için bk. *Ov. trist.* 4. 10.

³ Ovidius'un, mitolojik ve şiir şeklinde yazılmış aşk mektuplarından oluşan yapıtı. Toplam yirmi bir mektuptan oluşan bu yapıt, ünlü kadın kahramanların sevgililerine ya da eşlerine yazdıkları mektupları içermektedir. Yalnızca kadın kahramanların mektuplarını içeren ilk on beş mektup, *Heroides*'in ilk bölümü; erkek ve kadın kahramanların birbirlerine yazdıkları karşılıklı aşk mektuplarını içeren son altı mektup ise, *Heroides*'in ikinci bölümü olarak değerlendirilir. "Kadın Kahramanlar" anlamına gelen *Heroides* başlığı ilk olarak 6. yüzyıl gramercisi Priscianus Caesariensis tarafından kullanılmıştır (Kenney, 1996: 1). "*Epistulae Heroidum* (Kadın Kahramanların Mektupları)" olarak da bilinen bu mektuplar için Ovidius, *Ars Amatoria* adlı yapıtında mektup anlamındaki *epistula* sözcüğünü kullanmış ve bu tür mektupların ilk kez kendisi tarafından oluşturulduğunu yazmıştır: "*Vel tibi composita cantetur Epistula voce: / Ignotum hoc aliis ille novavit opus (ars. 3. 345-346).*" Ozanın gençlik dönemi çalışmalarıyla ilgili kesin bir tarihlendirme yapmak zor olsa da genel eğilim, ozanın, *Heroides*'in ilk bölümü olarak kabul edilen mektupları aşağı yukarı İÖ 15 yıllarında yazdığı, ikinci bölüm olarak kabul edilen mektup çiftlerini ise çok daha sonra, İS 4-8 yılları arasında yazdığı yönündedir (bk. Conte, 1994: 340-41).

⁴ "*Amor odit inertes (Ov. ars. 2. 229).*"

ifadesini kullanır. Ovidius, bu ifadesi ile Helene ile Paris'in ihanetinde asıl suçu, Helene'yi sarayında bir yabancıyla yalnız bırakan kocası Menelaos'ta bulduğunu gösterir:

*Sed mora tuta brevis: lentescunt tempore curae,
Vanescitque absens et novus intrat amor.
Dum Menelaus abest, Helene ne sola iaceret,
Hospitis est tepido nocte recepta sinu. 360
Qui stupor hic, Menelae, fuit? tu solus abibas,
Isdem sub tectis hospes et uxor erant.
Accipitri timidus credis, furiose, columbas?
Plenum montano credis ovile lupo?
Nil Helene peccat, nihil hic committit adulter: 365
Quod tu, quod faceret quilibet, ille facit.
Cogis adulterium dando tempusque locumque;
Quid nisi consilio est usa puella tuo?
Quod faciat? vir abest, et adest non rusticus hospes,
Et timet in vacuo sola cubare toro. 370
Viderit Atrides: Helenen ego crimine solvo:
Usa est humani commoditate viri (ars. 2. 357-372).*

Kısa bir ayrılık en iyisi: Azalır zamanla sevgi,
Unutulur uzaktaki ve yeni bir aşk alır yerini.
Yalnız uyumamak için Helene,
Menelaos'un yokluğunda,
Geceleyin sokuldu misafirinın sıcacık koynuna. 360
Ah Menelaos, bu ne aptallık? Sen gittin tek başına,
Karın ve misafirin kaldı aynı çatı altında.
Deli misin, ürkek güvercinleri
teslim ediyorsun atmacaya,
Koyunla dolu ağılı bırakıyorsun dağ kurduna?
Günah işlemiyor Helene, suçu yok hiç
o hovardanın da: 365
Aynısını yaparsın sen de olsan, başkası da.
Zaman da ortam da hazırlayarak sen
zorluyorsun bu ihanete,
Ne yapıyor o kız uymaktan başka senin emirlerine?
Ne yapabilir? Kocası uzakta ve kültürlü
misafiri var yanında,
Korkuyor da yapayalnız uyumaktan
boş yatağında. 370
Atreus oğlu⁵ anlasın: Ben hiç suç
bulmuyorum Helene'de:

⁵ Menelaos.

O, nazik kocasının sunduğu fırsatı değerlendirdi
sadece (*ars.* 2. 357-372).

Heroides 16'da da, Ovidius, Menelaos'un, Girit Krallıkları'nı ziyaret etmek üzere sarayından ayrılırken, Helene'den misafiri Paris ile ilgilenmesini istediğini belirtir, bu şekilde Ovidius bir kez daha, bu yasak aşk ortamını bizzat Menelaos'un hazırladığı düşüncesinde olduğunu göstermektedir:

*Sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus,
neve sui furtis hospitis obstet, abest. 300
non habuit tempus, quo Cresia regna videret,
aptius - o mira calliditate virum!
"res, et ut Idaci mando tibi," dixit iturus,
"curam pro nobis hospitis, uxor, agas."
neclegis absentis, testor, mandata mariti! 305
cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras homine sine pectore dotes
posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?
falleris - ignorat; nec, si bona magna putaret,
quae tenet, externo crederet illa viro. 310
ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
cogimur ipsius commoditate frui -
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem; 315
utere mandatis simplicitate viri!
Sola iaces viduo tam longa nocte cubili;
in viduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi meque tibi communia gaudia iungant;
candidior medio nox erit illa die (*her.* 16. 299-320)!*

Kocan da seni buna zorluyor konuşmasıyla
olmasa da yaptıklarıyla,
Belki de misafirin hırsızlığını engellemek
için gitti uzağa. 300
Girit Krallıkları'nı ziyaret için yok muydu
Daha uygun bir zaman: Nasıl da kurnaz bir adam!
Tam gidecekken dedi ki "İda'daki işleri bırakıyorum sana,
Karıcığım, bizim yerimize sen ilgilen konuşumuzla."
Ben şahidim ki uymuyorsun yokluğunda
kocanın kararlarına! 305
Pek de ilgi göstermiyorsun konuşma.
Ah Tyndaros kızı, sanıyor musun ki sen bu yüreksiz adam
Senin güzelliğinin değerinin yeterince farkında?

Aldanıyorsun, değil; bilseydi elindeki zenginliği oysa,
 Asla bırakmazdı onu yabancı bir adama. 310
 Seni ne benim sesim, ne de benim aşk ateşim etkilemese de,
 Beni kendisi zorluyor bu fırsatı değerlendirmeye.
 Yoksa, aptallık ederiz, daha aptal oluruz ondan bile,
 Geçip giderse böyle rahat bir zaman tembellikle.
 Teslim etti sana aşığımı adeta kendi elleriyle: 315
 Faydalan kocanın emirlerinden tüm masumiyetinle!
 Yalnız yatıyorsun bütün bir gece boş bir sedirde,
 Yalnız yatıyorum boş bir yatakta ben de.
 Paylaşacağımız zevkler bağlasınlar seni bana, beni sana,
 O gece, daha parlak olacak gün ortasından da
 (her. 16. 299-320)!

Bu noktada, Paris'in mektubunu yazdığı zamanki durum dikkate alınmalıdır. Paris, mektubunu, konuğunu Helene'ye emanet eden Menelaos saraydan uzaktayken yazar. Dolayısıyla Ovidius, bu aşkın derinliklerine iner ve aşkın doğmasındaki doğal ve insani duygular üzerinde yoğunlaşır. Kadın ile erkek arasındaki doğal etkileşimin farkında olan, ancak aşkın beceri gerektirdiğini düşünen ve *Ars Amatoria*'nın birinci kitabında erkeğin sevdiği kadına ulaşmasını kolaylaştıracak yöntemler olduğunu anlatan Ovidius, *Heroides* 16'da, Helene'ye duyduğu masum aşkın etkisinde kalan Paris'i, onu kazanmak için *Ars Amatoria*'da anlattığı yöntemlere uygun davranan bir âşık olarak sunar.⁶

Ars Amatoria'nın birinci kitabında erkeklere verilen öğütler ile *Heroides* 16'da Paris'in Helene'ye yaklaşmak için uyguladığı yöntemler arasındaki ilişki aşağıda verdiğimiz örneklerde de açıkça görülebilir:

1. *Ars Amatoria*'da "yazı"nın ve "mektup"un önemini sık sık vurgulayan⁷ Ovidius, erkeklere elde etmek istedikleri kadına en başta mektup yazarak ulaşmalarını öğütlemiş, mektubu okumaya can atan kadının okuduklarına karşılık vermeye de istekli olacağını söylemiştir:

Cera vadum temptet, rasis infusa tabellis:
Cera tuae primum nuntia mentis eat.
Blanditias ferat illa tuas imitataque amantum
Verba... (ars. 1. 437-440)

⁶ Ovidius'un *Ars Amatoria*'da sık sık Paris ve Helene çiftine yaptığı göndermeler de (*ars.* 1. 54, 247, 625, 683-688, 746, 2. 5-6, 357-372, 699, 3. 11, 49, 253-256, 759-760), yapıtın Paris'in bu baştan çıkarma ve ikna etme girişimi üzerinde etkisi olduğu görüşünü güçlendirmektedir (Ottone, 2003: 131). Ayrıca bk. Kenney, 1996: 5, Farrell, 1998: 311-317.

⁷ Ov. *ars.* 1. 437-440, 455-458, 466-470, 479-484, 2. 395-396, 3. 469-498, 619-629.

Silinmiş tabletlere sürülen balmumu⁸ açsın kapıları,
Balmumu zihninden geçenlerin olsun ilk tanığı,
O taşısın iltifatlarını ve bir aşık gibi ettiğin
Laflarını... (*ars.* 1. 437-440)

...

*Legerit, et nolit rescribere? cogere noli:
Tu modo blanditias fac legat usque tuas.
Quae voluit legisse, volet rescribere lectis* (*ars.* 1. 479-481).

Okudu, ama istemedi mi yanıtlamak? Zorlamaya kalkma:
Sen sadece bırak devam etsin iltifatlarını okumaya.
Okumayı isteyen, yanıt vermeyi de ister okuduklarına (*ars.* 1.
479-481).

Heroides'te Paris, Helene ile aynı ev ortamında olmasına rağmen ona mektup yazarak, yazının sözlerden daha kalıcı ve etkili olduğunu düşünen Ovidius'un öğüdünü dinlediğini gösterir. Paris'in amacı, Helene'yi, kocası Menelaos'tan, ailesinden ve vatanından vazgeçip kendisiyle Troia'ya kaçması için ikna etmektir. Mektubunda, Helene'den, evli bir kadına aşkını (*amor*) itiraf ettiği için kendisini bağışlamasını ve mektubunu öfkeyle değil, güzelliğine (*forma*) yaraşır bir çehreyle okumasını diler. Paris ayrıca, Helene'ye mektubunun (*epistula*) kabul edilmesinin ve duygularının anlayışla karşılanmasının onda kendisinin de kabul edileceği umudunu (*spes*) uyandırdığını yazar (*her.* 16. 11-14).

2. Ovidius'a göre, kadınlara yaklaşmanın başka bir yolu da onların hizmetçilerine (*ancillae*) yanaşmaktır:

*Sed prius ancillam captandae nosse puellae
Cura sit: accessus molliet illa tuos* (*ars.* 1. 351-352).

Ama önce arzulanan kızın hizmetçisini
tanımaya bakmalı:
O kadın açar sana aşkın kapılarını (*ars.* 1. 351-352).

Paris bu konuda başarısız olur: Mektubunda, Helene'ye, hizmetçileri Klymene ve Aithra'ya tatlı dille (*blandis sonis*) yaklaşmayı denediğini, ama onların korktuklarını ve daha yakarışlarını (*preces*) bitirmeden onu bırakıp gittiklerini anlatır (*her.* 16. 260).

3. Ovidius, kadınlara yaklaşmak için en uygun ortamın ise yemek şölenleri (*convivia*) olduğu fikrindedir; böyle bir ortamda, şarap (*vinum*) - ölçülü içildiği takdirde- aşkın (*amor*) ve aşğın (*amator*) yararınadır, aşkı

⁸ Eskiçağda balmumu, ucuz olduğu için, özellikle mektup yazımında yaygın olarak kullanılan bir araçtı ve tabletler, üzerlerindeki yazılar kazındıktan sonra tekrar tekrar kullanılırdı.

körükler. Ozan, erkeklere gerçek sarhoşluktan (*ebrietas*) kaçınmalarını, ancak sarhoş numarası yapıp elde etmek istedikleri kadına duygularını açmalarını tavsiye etmiştir:

*Dant etiam positis aditum convivium mensis:
Est aliquid praeter vina, quod inde petas (ars. 1. 229-230).*

Masalar kurulduğunda şölenler şans tanrıya yakınlaşmaya:
Şarap dışında da arzulanacak bir şey bulunur orada
(*ars. 1. 229-230*).

...

*Vina parant animos faciuntque caloribus aptos:
Cura fugit multo diluiturque mero (ars. 1. 237-238).*

Şarap gevşetir ruhları, yanmaya hazır hale getirir:
İçtikçe sert şarabı, endişeler kaybolur silinir (*ars. 1. 237-238*).

...

*Certa tibi a nobis dabitur mensura bibendi:
Officium praestent mensurae pedesque suum (ars. 1. 589-590).*

Sana tam ölçüsünü vereyim içmenin,
Yerinde olmalı adımların ve zihninin (*ars. 1. 589-590*).

...

*Ebrietas ut vera nocet, sic ficta iuvabit:
Fac tibi ut blaeso subdola lingua sono,
Ut, quicquid facias dicasve protervius aequo,
Credatur nimium causa fuisse merum
(ars. 1. 597-600).*

Gerçek sarhoşluk zarar verir, numara yapmaksa işine gelir:
Bırak yuvarlayarak çıkarsın sesleri dilin,
Böylece ölçsüzce içilen şarabın etkisine verilsin,
Gereğinden fazla arsız her sözün, her hareketin
(*ars. 1. 597-600*).

Paris, mektubunda, Menelaos'un, Helene'nin ve kendisinin birlikte katıldığı yemek sofralarından bahseder (*her. 16. 215-258*): Helene'yle Menelaos'u böyle bir ortamda birlikte görmekten acı duyan Paris (*her. 16. 218*), Helene'ye, yüreğindeki yangını (*flamma*)⁹ söndürmek için şaraba sarıldığını, ama sarhoşluğun ateşine ateş eklediğini (*ignis in igne*) yazar (*her. 16. 231-232*).¹⁰ Paris, sarhoşken Helene'ye sık sık başka bir adamdan

⁹ Ovidius, Paris'in mektubunda, aşkı tanımlamak için *flamma*, *ignis*, *aestus* gibi sözcükleri ve *uri*, *ardere*, *flagrare* gibi fiilleri kullanarak, sık sık aşk ile ateşi özdeşleştirmiştir: *her. 16. 7, 10, 25, 27, 50, 104, 126, 164, 231-232*.

¹⁰ Benzer bir ifade *Ars Amatoria*'da da yer almaktadır: "*Et Venus in vinis ignis in igne fuit* (Ov. *ars. 1. 244*)."

bahsediyormuş gibi yaparak gerçekte kendi aşkını anlattığını ve aslında ilkinden sonraki sarhoşluklarının da gerçek olmadığını itiraf eder (*her.* 16. 245-248).¹¹

4. Gözyaşlarının (*lacrimae*) kadınlar üzerinde etkili olduğunun farkında olan Ovidius, Romalı gençlere, bir kadını etkilemek istiyorlarsa ağlayamasalar bile ağlarmış gibi yapmalarını öğütlemiştir:

*Et lacrimae prosunt: lacrimis adamanta movebis:
Fac madidas videat, si potes, illa genas. 660
Si lacrimae (neque enim veniunt in tempore semper)
Deficient, uda lumina tange manu (ars. 1. 659-662).*

Yararınadır gözyaşları da: Kayayı oynatırsın gözyaşlarıyla:
Yapabiliyorsan görsün yaşları yanaklarında. 660
Eğer akmyorsa yaşlar (çünkü gelmezler her lazım olduğunda)
İslat elinle gözlerini ovuştura ovuştura (*ars.* 1. 659-662).

Helene'yle birlikte katıldığı yemek sofralarından bahsederken Paris, mektubunda ona, birçok kez tam ağlayacakken, Menelaos, gözyaşlarının sebebini anlamasını diye yüzünü çevirdiğini yazar (*her.* 16. 241-242). Dolayısıyla karşısında gözyaşı dökemediği kadına, yüzünü çevirdiği sırada aslında ağladığını yazan Paris, bir kez daha ozanın tavsiyesini dinlediğini gösterir.

5. *Ars Amatoria*'da “yalvarmak” (*precari*) da, elde edilmek istenen kadını ikna etme yöntemleri arasındadır:

*Vir prior accedat, vir verba precantia dicat:
Excipiat blandas comiter illa preces. 710
Ut potiare, roga: tantum cupit illa rogari;
Da causam voti principiumque tui (ars. 1. 709-712).*

Önce erkek adım atmalı, erkek yalvarıp yakarmalı:
Kadın nazikçe kabul edecek ruhunu okşayan yakarışları 710
Elde etmek için yalvar, kadın her şeyden çok arzular
yakarışlar duymayı;
Anlat ona arzunun sebebini ve kaynağını (*ars.* 1. 709-712).

Helene'yi kazanmak için ne kadar cesur ve güçlü davranabileceğini göstermek isteyen Paris, mektubunda sevdikleri kadınlara yarışmada galip gelerek ulaşan Hippomenes'in,¹² Pelops'un¹³ ve Herakles'in¹⁴ anlatılarına

¹¹ Ovidius ayrıca, *Ars Amatoria*'da erkeklere, şarap kadehi üzerine yazdıkları sevgi sözcükleri ile arzuladıkları kadına duygularını açmalarını öğütlemiştir. Ozan, *Heroides* 17'de, Helene'nin mektubunda, Paris'in, bu öğüdüne de uygun davrandığını gösterir: *krş. ars.* 1. 571-572 ile *her.* 17. 75-90.

¹² Söylenceye göre, tanrılardan, eğer evlenirse bunun kendisi için bir felaket olacağını öğrenen Atalanta, taliplerini atlatılmak için koşu yarışı düzenler ve ancak yarışta kendisini

değindir. Eğer tanrılar Helene için bir yarışma düzenleselerdi, galip (*victor*)¹⁵ gelmek için bu kahramanlar kadar cesur davranabileceğini belirtir. Böylelikle hem kendisini cesur (*audax*)¹⁶ hem de Helene'yi uğruna ölümcül bir yarışa girecek değerinde (*pretium magni certaminis*) bir kadın olarak gösteren Paris, ortada gücünü sergileyebileceği bir yarış olmadığı için, kendisine düşen görevin ona yalvarmak (*precari*) ve ayaklarına kapanmak (*amplecti ... pedes*) olduğunu yazar (*her.* 16. 263-274).

6. Ovidius, *Ars Amatoria*'da erkeklere, kadınlara yalvarmalarını öğütlerken aynı zamanda duydukları arzunun kaynağını ve sebebini (*causa voti principiumque*) de açıklamalarını tavsiye etmiştir (*ars.* 1. 712).

Paris, mektubunda aşkının sebebini ve kaynağını kadere (*fatum*) bağlar ve birlikteliklerinin daha onlar tanışmadan birtakım tanrısal işaretlerle kendisini gösterdiğini anlatır: Bu işaretlerden ilki, Paris daha doğmadan ortaya çıkmıştır. Paris'in annesi Hekabe, hamileyken rüyasında karnından ateş doğurduğunu görür ve rüyayı yorumlayan bir kâhin Troia'nın Paris'in ateşiyle yanacağını bildirir; Paris bu olayı mektubunda Helene'ye anlatırken kâhinin bahsettiği ateşin aslında yüreğindeki aşk ateşi olduğunu belirtir (*her.* 16. 43-50). İkinci tanrısal olay ise, Paris'in güzelliğinin yargıç (*arbiter formae*) olarak görev aldığı, tanrıçaların güzellik yarışmasıdır.¹⁷ Bu

yenecek bir kişi olursa onunla evleneceğini söyler. Atalanta'yı kazanmak için yarışa giren erkekler yarışı kaybettiklerinde hayatlarını da kaybederler. Atalanta'yı görür görmez ona âşık olan ve onun bu ölümcül yarışa değer güzellikte olduğunu düşünen Hippomenes de Atalanta ile yarışmak ister ve Kıbrıslı Tanrıça Venus'ün (*Cytherea*) yardımına başvurur. Tanrıça ona üç altın elma verir ve bunları nasıl kullanacağını öğretir. Yarış sırasında Hippomenes, Atalanta kendisini her geçişinde onun önüne bu elmalardan birini fırlatır ve Atalanta - Venus'ün etkisiyle- elmaları almak için yavaşladığında onu geçer. Böylece yarışı kazanan Hippomenes, Atalanta'yı da kazanmış olur. bk. *Ov. met.* 10. 560-679.

¹³ Söylenceye göre, torunu tarafından öldürüleceğini bildiren bir kehanetin korkusu ile Kral Oinomaos, kızı Hippodameia'yı evlendirmemek için araba yarışı düzenler ve kızının taliplerine ancak kendisini geçen kişinin kızı ile evlenebileceğini, yarışı kaybederlerse hayatlarını da kaybedeceklerini söyler. Hippodameia'nın pek çok talibi Oinomaos'a karşı yarışı kaybeder. Pelops ise, Tanrı Poseidon'un yardımına başvurur, Poseidon ona kanatlı atların çektiği bir araba verir ve bu sayede yarışı kazanan Pelops Hippodameia ile evlenir. bk. *Ov. am.* 3. 2.

¹⁴ Söylenceye göre, Herakles, Deianeira ile evlenebilmek için, onun talibi Akheloos'la dövüştür. Deianeira'nın kıskançlığı yüzünden Herakles ve Deianeira hayatlarını yitirirler. bk. *Ov. met.* 9. 9-133.

¹⁵ Ovidius burada retorik sanat öğelerinden metafor sanatına başvurmuştur. *Victor* sözcüğü aslında bir savaş terimi olarak kullanılır, ozan, sevgilisini kazanan âşık için *victor* sözcüğünü kullanarak âşık ile savaşıyı özdeşleştirmiştir.

¹⁶ Ovidius'a göre, Aşk ve Talih cesurların tarafındadır: "*Audentem Forsque Venusque iuvat (ars. 1. 608)*"; "*audentes deus ipse iuvat (met. 10. 586)*."

¹⁷ Söylenceye göre, Tanrıça Thetis ile Peleus'un düğünü sırasında, şölene davet edilmeyen Nifak Tanrıçası Eris, üzerine "en güzel tanrıçaya" yazdığı bir elmayı salonun ortasına fırlatır. Şölendeki tüm tanrıçalar bu elmaya sahip olmak için yarışır. Sonunda tanrıçaların çoğu

yarışmada kendisine Helene'nin aşkını vaat eden Venus'ü seçen Paris, mektubunda Helene'ye, kararından ötürü bir an bile pişmanlık duymadığını, kalbinin sonuna kadar bu arzuya ve vaade (*votum*) odaklandığını yazar (*her.* 16. 169-170). Paris'in, aşkının kaynağı ve habercisi olarak anlattığı üçüncü tanrısal işaret ise, Helene'yle tanışmadan önce, Paris'e, kız kardeşi Cassandra tarafından, günün birinde tanrısal bir okla vurulacağını bildirilmesidir (*her.* 16. 279-280). Paris, bu işaretleri Helene'ye anlatırken birlikteliklerinin zorunlu ve kaçınılmaz olduğunu göstermeyi amaçlar ve ondan kader tarafından kendilerine biçilen aşkı küçümsememesini ister, böylece tanrıların onun isteklerini (*vota*) gerçekleştirmek üzere hep yanında yer alacaklarını söyler (*her.* 16. 281-282).

7. Ovidius *Ars Amatoria*'da erkeklere, kadınların kalbine giden yolu açmak için, yazdıkları mektupların iltifat içeren sözlerle (*blandis verbis*)¹⁸ dolu olmasını öğütlemiştir (*ars.* 1. 455-456). Çünkü ozana göre, kadınların tatlı sözler ve iltifatlar (*blanditiae*) karşısında direnebilmeleri mümkün değildir (*ars.* 1. 273-274) ve iffetli kadınlar (*castae*) dahi övülmekten (*laudari*) hoşlanırlar:

*Blanditiis animum furtim deprendere nunc sit,
Ut pedens liquida ripa subitur aqua. 620
Nec faciem, nec te pigeat laudare capillos
Et teretes digitos exiguumque pedem:
Delectant etiam castas praeconia formae;
Virginibus curae grataque forma sua est (ars. 1. 619-624).*

Şimdi artık kalbini iltifatlarla kazanmalı,
Durgun suların taşkın nehirlere karışması gibi. 620
Ne yüzünü, ne saçlarını övmekten utanmalı,
Ne nazik parmaklarını, ne de küçük ellerini:
İffetlisinin bile hoşuna gider güzelliğinin övülmesi;
Genç kızlar için de endişe sebebidir güzelliği (*ars.* 1. 619-624).

Paris, mektubunda Helene'nin güzelliğini överek, ozanın sevilen kadını elde etmek için önerdiği yöntemlerden birini daha uygulamıştır. Paris'in Helene'yi övmesindeki amaç, onda birlikteliklerinin olağan olduğu fikrini

yarışmadan çekilirken Iuno, Minerva ve Venus çekişmeye devam eder. Tanrıların Tanrısı Iuppiter, bu yarışa karışıp da tanrıçalardan birini kızdırmak istemediği için, aralarında en güzelini seçme görevini dürüstlüğü ve güzelliği ile tanınan Paris'e verir. Tanrıçalar Paris'i Ida Dağı'nda bulurlar, her biri ona, kendisini seçmesi için vaatte bulunur. Iuno krallık (*regnum*), Minerva kahramanlık (*virtus*), Venus ise aşk (*amor*) vaat eder. Ida Dağı'ndaki bu sahne ve Venus'ün galibiyeti Ovidius aracılığıyla Paris'in mektubunda adeta canlanmaktadır (*her.* 16. 53-85).

¹⁸ Ovidius sık sık erkeklere kadınlara iltifat etmelerini öğütlemiştir: *ars.* 1. 273, 439, 455, 468, 571, 619, 663, 710.

uyandırmaktır: Helene gibi eşsiz güzelliğe (*facies*) sahip bir kadın, Sparta gibi fakir bir ülkede yaşamaktan daha fazlasını hak etmektedir (*her.* 16. 274-275). Böyle güzel bir kadının hata (*culpa*) işlememesi mümkün değildir; çünkü güzellik (*forma*) ve iffet (*pudicitia*) didişme (*lis*) halindedirler, Helene de ya güzelliğinden vazgeçmeli ya da iffetinden ödün vermelidir (*her.* 16. 288-291). Menelaos Helene'nin güzelliğinin farkında olamayacak kadar uyuşuktur ve Helene'nin kocası olmaya layık değildir (*her.* 16. 307-310).

Paris, sevdiği kadında bu düşünceleri uyandırmak için, Ovidius'un tavsiyesine uygun olarak, mektubunda sık sık Helene'nin güzelliğinden (*forma*) bahseder (*her.* 16. 11, 154, 192, 272, 274, 290, 311) ve onun güzelliğini *nympha*'larla, tanrıçalarla (Venus, Minerva, Iuno) kıyaslar (*her.* 16. 97). Helene'yle daha tanışmadan onun güzelliğinin ününü (*fama*) duyduğunu belirten Paris, onu gördüğünde nefesinin kesildiğini, yüz hatlarını Tanrıça Venus'e benzettiğini yazar, hatta, tanrıçaların güzellik yarışmasından söz ederken, "O yarışa tanrıçalarla eşit şartlarda katılmış olsaydın sen de/Venus birinci olamayacaktı belki de." der ve Helene'nin dünyanın her yerinde bilinen eşsiz güzelliğini överek şöhretinin (*gloria*) gerçeği yanında hafif kaldığını, güzelliğiyle elde ettiği ününün (*fama de forma*) aslında onu hiç anlatmadığını ve onda Venus'ün kendisine vaat ettiğinden çok daha fazlasını bulduğunu yazar (*her.* 16. 133-148). Paris, Helene'yi, ayrıca tüm dünyanın uğruna savaşıcağı büyük bir mükâfat (*praemia magna*) olarak niteler (*her.* 16. 19, 374).

8. Ovidius, *Ars Amatoria*'da, iltifatların öpücüklerle (*oscula*) tamamlanması gerektiğini ve kadınların cüretkârlıktan hoşlandıklarını belirtmiştir:

*Quis sapiens blandis non misceat oscula verbis?
Illa licet non det, non data sume tamen* (*ars.* 1. 663-664).

Hangi bilge öpücükler eklemeyiz tatlı sözlerine?
Kadın istemez belki, sen öpmeye devam et istemese de
(*ars.* 1. 663-664).

Bu girişimde başarısız olan Paris, mektubunda, Helene'yi öpmeyi ne kadar arzuladığını ve bunun için fırsat kolladığını anlatsa da, kendinin sırt üstü uzanıp eski aşk şarkıları söylemekten ve kafasını sallayarak ona üstü kapalı işaretler vermekten başka bir şey yapamadığından hayıflanır (*her.* 16. 215-258).

9. Ovidius'a göre, kadınları etkilemenin bir diğer yolu da, onlara sözler vermektir (*promittere*). Ozan, erkeklere, yerine getiremeyeceklerini bilseler dahi kadınlara ölçsüzce vaatte bulunmalarını öğütlemiştir:

Promittas facito: quid enim promittere laedit?
Pollicitis dives quilibet esse potest.
Spes tenet in tempus, semel est si credita, longum: 445
Illa quidem fallax, sed tamen apta dea est.
Si dederis aliquid, poteris ratione relinqui:
Praeteritum tulerit, perdideritque nihil.
At quod non dederis, semper videre daturus (ars. 1. 443-449).

Sözler ver: ne zarar var söz vermekte?
 Kim istese zengin olabilir verdiği vaatlerle.
 Umud yeşerdi mi bir kere, yaşar uzunca bir süre: 445
 Umud adamı aldatır, ama faydalı bir tanrıçadır.
 Gerçekten bir şey verirken terk edilirsin sonucunda:
 Alır gider senin yitirdiğini, kaybetmez bir şey kendisi.
 Bu yüzden sen vermeden görün hep verecekmiş gibi
 (ars. 1. 443-449).

Mektubunda Helene'ye, eğer kendisiyle kaçmayı kabul ederse Troia'ya girerken bir kraliçe (*regina*) gibi karşılanacağını, halkın onun yeryüzüne inmiş yeni bir tanrıça (*nova dea*) olduğunu düşüneceğini, Helene adım attıkça tütsüler yakılıp kurbanlar kesileceğini, ailesinin ve tüm Troia'nın ona armağanlar (*dona*) sunacağını anlatır ve bunların gerçekte göreceğinin yanında neredeyse bir hiç olduğunu, Troia'ya vardıklarında mektubunda anlattıklarından çok daha fazlasını bulacağını söyler (*her. 16. 333-340*). Paris, Helene'nin, kaçırıldıktan sonra savaş çıkmasından ve geri alınmaktan duyduğu korkularını (*metus*) gidermek için de, ona, Boreas tarafından kaçırılan Oreithya'yı,¹⁹ Jason tarafından kaçırılan Medeia'yı,²⁰ Theseus tarafından kaçırılan Ariadne'yi²¹ hatırlatır ve bu şekilde onu, korkularının yersiz olduğu konusunda ikna etmeye çalışır (*her. 16. 343-350*). Dolayısıyla mektupta Paris tarafından Helene'ye, gerçekleşmeyeceği bilinen sözler verilir.

10. Ovidius, *Ars Amatoria*'da erkeklere, vaatlerinde inandırıcı olabilmeleri için istedikleri tanrıyı (*deus*) şahit göstermelerini öğütlemiştir. Tanrıların Romalı ozanlar için ayrı bir yeri vardır, inandırıcı olmak için tanrılardan destek alırlar. Ovidius da, ozanların şiirlerinde uyguladıkları bu yöntemi âşıklara tavsiye etmiştir:

¹⁹ Boreas ve Oreithya için bk. *Ov. met. 6. 681-713*.

²⁰ Jason ile Medeia için bk. *Ov. met. 7. 1-158*.

²¹ Theseus ile Ariadne için bk. *Ov. met. 8. 172-179*. Ovidius'un Paris'e örnek olarak anlattığı mitolojik öykülerdeki kadın kahramanların hikâyelerinin genel olarak mutsuz sonla bitmesi düşündürücüdür. Ovidius, burada, mektubun genel çerçevesinde hissedilmeyen, ancak ozanın okuyucuları tarafından iyi bilinen Paris ile Helene aşkının trajik sonuna gönderme yapmak istemiş olmalıdır.

*Nec timide promitte: trahunt promissa puellas:
Pollicito testes quoslibet adde deos (ars. 1. 631-632).*

Çekinme söz vermekten: Sözler genç kızları etkiler;
Sözlerine tanık göster hangi tanrıyı istersen (ars. 1. 631-632).

Paris, mektubunda, hem Helene'ye kendisinin tanrılar tarafından desteklendiğini göstermek, hem vaatlerinin gerçekliği konusunda onu ikna etmek, hem de birlikteliklerinin tanrıların gözünde utanç verici olmadığına onu inandırmak için sık sık tanrıların adını kullanır: Tanrısal ve doğal bir dürtüyle (*divino monitu*) hareket ettiğini belirten Paris (*her.* 16. 17), her fırsatta Tanrıça Venus'ün²² kendisine yardım ettiğinden, onun aracılığı ile yola çıktığından, onun sayesinde denizde rahat bir yolculuk yaptığından (*her.* 16. 20-26, 89-90, 298) söz eder. Gemisini Cupido ile Venus heykelleriyle donatılmış şekilde tasvir ederek Paris, seyahati sırasında bile Helene'nin aşkını her an hissettiğini ima eder. (*her.* 16. 114-116). Sparta'ya vardığında da, tanrıların hükmü ve isteği doğrultusunda (*consilio numinibusque deum*) özellikle Menelaos tarafından konuk edildiğini yazar (*her.* 16. 129-130). Paris, kendisinin Iuppiter'in kızı Helene'ye yaraşır bir kişi olduğunu göstermek için de, mektubunda yine tanrılardan destek alarak, hem tanrılardan gelen soyunu (*her.* 16. 199-204), hem de tanrılara layık saraylarla dolu vatanını (*her.* 16. 179-180) anlatır. Eğer kendisini kabul ederse evlilik tanrıçasına ihanet etmiş olacağını düşünmemesi için, Helene'ye, Iuppiter'i ve Venus'ü örnek göstererek tanrıların da bu tür aşk oyunlarından hoşlandıklarını ve bu tür bir aşk oyunu ile birleşen Iuppiter ile Leda'nın kızının da (Helene) iffetli (*casta*) olamayacağını söyler (*her.* 16. 285-294). Helene'ye bir araya geldiklerinde hangi tanrıyı isterse onun adına yeminler edeceğini ve ona bu kutsal sözcüklerle bağlanacağını belirten (*her.* 16. 324-325) Paris'in mektubundaki son satırları şöyledir:

*spe modo non timida dis hinc egressa secundis;
exige cum plena munera pacta fide (her. 16. 377-378)!*

Buradan tanrılar eşliğinde ayrılırken, yalnız umutla ve korkusuzca,
Sana vaat edilen armağanları iste bütün inancınla (*her.* 16. 377-378)!

...

²² Paris Helene'yi kaçırmak üzere giriştiği bu işte kendisine hafife alınmayacak bir tanrıçanın destek verdiğini yazarken Venus'ü tanımlamak için "*non leve numen*" epitetini kullanır (*her.* 16. 18). "*Levis*", tanrılar arasında yalnız Venus ve Cupido'nun karakter çiziminde kullanılan, dolayısıyla aşkı ve aşk tanrıçalarını "hafif", "oynak" gösteren bir sıfattır. Burada ise, Ovidius tarafından bu sıfat, başına olumsuzluk sözcüğü getirilerek, tam tersi bir görüşü, aşkın ve aşk tanrıçalarının çok önemli olduğunu açıklamak için kullanılmıştır. Paris'in mektubunda, Venus'ü tanımlamak için ayrıca "*mater amoris*", "*Cytherea*", "*Venus aurea*" ifadeleri kullanılmıştır (*her.* 16. 16, 20, 35, 291).

Sonuç olarak, *Ars Amatoria* 1’de Romalı erkeklere aşk üzerine öğütler veren, *Heroides* 16’da ise Helene’yi elde etmek isteyen Paris’in aşkını işleyen Ovidius’un, iki yapıtı arasında bir bütünlük kurmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Ovidius, Paris’i, kendi öğütlerini uygulayan bir kahraman olarak Romalı gençlere örnek olarak sunmuştur. Nitekim, yaşadığı dönemde bir edebiyatçıdan beklenildiği şekilde uygun temaları seçerek toplumu eğitime görevini üstlenen Ovidius, yapıtları ile gençleri aşk konusunda eğitmeyi amaçlamıştır. Ozan, bu amaç doğrultusunda gençlere sadece aşk konusunda öğütler vermekle kalmayıp aynı zamanda -mitolojik kahramanlardan seçtiği örnekleri amacı doğrultusunda şekillendirerek- öğütlerinin nasıl uygulanması gerektiğini de göstermiştir. Bu açıdan ozanın *Ars Amatoria* 1’de verdiği öğütlerin, *Heroides* 16’da Paris’in uygulamaları ile büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir: Ozanın tavsiyelerine uygun olarak, Paris, sevdiği kadına yaklaşmak için yazı yazan, onun hizmetçilerine yanasmaya çalışan, şölen sofrasında sarhoşluğunun arkasına gizlenip duygularını açan, onu etkilemek için gözyaşı döken, iltifat eden, beslediği tutkuyu açıkça belli eden, yalvaran, aşkının kaynağını anlatan, vaatlerde bulunan, tanrıları kendisine dayanak yapan ve birlikteliklerinin kader olduğuna sevdiği kadını inandırmaya çalışan bir âşık olarak sunulmuştur. Diğer yandan, Ovidius’un hem *Ars Amatoria*’da, hem *Heroides*’te odaklandığı şey, aşka/aşığa ulaşmaktır; bu amacın ve bu amaç doğrultusunda kullanılan araçların masum olduğuna inanan ozan, Paris’i, Helene’yi kaçırma teşebbüsünde haklı ve başarılı bir âşık olarak tasvir etmiş, onun aracılığı ile, verdiği tavsiyelerin uygulanabilir olduğunu ve istenen sonuca ulaştıracağını göstermiştir.

KISALTMALAR

- Ov. am.* Ovidius, *amores*
G. P. Goold (ed.), *Ovid Heroides - Amores*, Cambridge, Harvard University, 1996.
- ars.* *ars amatoria*
G. P. Goold (ed.), *Ovid The Art of Love and Other Poems*, Cambridge, Harvard University, 1999.
- her.* *heroides (epistulae heroidum)*
G. P. Goold (ed.), *Ovid Heroides - Amores*, Cambridge, Harvard University, 1996.
- met.* *metamorphoses*
G. P. Goold (ed.), *Ovid Metamorphoses*, Cambridge, Harvard University, 1994.
- trist.* *tristia*
G. P. Goold (ed.), *Ovid Tristia - Ex Ponto*, Cambridge, Harvard University, 1996.

KAYNAKÇA

CONTE, G. B. *Latin Literature - A History*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1994.

FARRELL, J. "Reading and Writing The Heroides", *Classical Philology* 98 (1998): 307-338.

KENNEY, E. J. *Ovid Heroides XVI-XXI*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

OTTONE, M. D. *Epic and Elegy in Ovid's Heroides: Paris, Helen, and Homeric Intertext*. Yayımlanmamış doktora tezi, Duke University, 2003.